

MİLLETLERARASI HAKEMLİK ALANINDA TÜRK, FRANSIZ VE İSVİÇRE REFORMLARI VE MÖHUK'UN 38. MADDESİNİN (A) BENDİ

Prof. Dr. Rabi KORAL ()*

Türkiye'de ihtiyari hakemlikle ilgili mevzuatın büyük kısmı 18 Haziran 1927 de kabul edilen 1086 sayılı HUMK. muzun sekizinci babını teşkil eden 516 ilâ 536. madde hükümlerinde yer alır. Türk HUMK. nunun bu hükümleri o zaman mer'î olan İsviçre'nin Neuchâtel kantonunun 7 Nisan 1925 tarihli kanununun 6 ncı babının 494 ilâ 511. maddeleri hükümlerinden iktibas edilmiştir ve esas itibariyle bunlar mezkûr kanunun hükümlerine tekabül eder¹.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunumuzdaki hükümler, Türk kanunu hükümlerine göre cereyan eden, iç hukukumuzu ilgilendiren, "millî" olarak vasıflandırabileceğimiz hakemlikle ilgili hükümlerdir. Ancak bu hükümler 20.5.1982 tarihinde kabul edilen "*Milletlerarası özel hukuk ve usul hukuku hakkında*" 2675 sayılı kanunun milletlerarası usul hukuku kısmının 2 nci bölümünün yabancı hakem kararlarının tenfizi kenar başlığı altındaki 43 ilâ 45 nci ve onlarla il-

(*) İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğretim Üyesi, Milletlerarası Ticaret Odası Hakem Divanı ve Milletlerarası Hakemlik Komisyonu Üyesi.

- 1) HUMK. hakemlik faslı 1927'den bu yana esas itibariyle aynı kalmakla beraber, İsviçre Neuchâtel metninin hakemlik faslı kabul tarihi olan 7 Nisan 1925 tarihinden bu yana takriben on defa tâdil görmüştür. Bu tâdillerden en önemlisi 1970 tarihli tâdildir. Bu tâdille, Neuchâtel Kantonu yeni baştan ve son ihtiyaçlara göre kaleme alınan Kantonlar arası müttehit hakemlik ve tenfiz kanununa (Concordat Suisse sur l'arbitrage) iltihak etmiş ve millî hakemlik müessesesine yeni bir vechе vermiştir.

gili aynı kanunda mevcut 38/a, 39, 49, ve 41 nci maddelerile tamamlanmıştır².

2) 2675 sayılı kanunun yukarıda mezkûr madde hükümleri aynen şöyledir :

Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi :

MADDE 43 — Kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir.

Yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki ikametgâhı, yoksa sakın olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkiledebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır :

Dilekçe ve İnceleme Usulü :

MADDE 44 — Yabancı bir hakem kararının tenfizini isteyen taraf, dilekçesine aşağıda yazılı belgeleri karşı tarafın sayısı kadar örnekleriyle birlikte ekler.

a) Tahkim sözleşmesi veya şartının aslı yahut usulüne göre onanmış örneği,

b) Hakem kararının usulen kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış aslı ve onanmış örneği,

c) (a) ve (b) bentlerinde sayılan belgelerin tercüme edilmiş ve usulen onanmış örnekleri,

Mahkemece hakem kararlarının tenfizinde 38/a, 39, 40 ve 41 nci madde hükümleri kıyas yoluyla uygulanır.

Ret Sebepleri :

MADDE 45 — Mahkeme :

a) Tahkim sözleşmesi yapılmamış veya esas sözleşmeye tahkim şartı konulmamış ise,

b) Hakem kararı genel ahlâka veya kamu düzenine aykırı ise,

c) Hakem kararına konu olan uyuşmazlığın Türk kanunlarına göre tahkim yoluyla çözümü mümkün değilse,

d) Taraflardan biri hakemler önünde usulüne göre temsil edilmemiş ve yapılan işlemleri sonradan açıkça kabul etmemiş ise,

e) Hakkında hakem kararının tenfizi istenen taraf hakem seçiminde usulen haberdar edilmemiş yahut iddia ve savunma imkânından yoksun bırakılmış ise,

f) Tahkim sözleşmesi veya şartı taraflarca tâbî kılındığı kanna, bu konuda bir anlaşma yoksa hakem hükmünün verildiği yer hukukuna göre hükümsüz ise,

g) Hakemlerin seçimi veya hakemlerin uyguladıkları usul,

20.5.1982 tarih ve 2671 sayılı kanun, Resmi Gazetede 22 Ma-

tarafkların anlaşmasına, böyle bir anlaşma yok ise hakem hük-
münün verildiği yer hukukuna aykırı ise,

h) Hakem kararı, hakem sözleşmesinde veya şartında yer
almayan bir hususa ilişkin ise veya sözleşme veya şartın sınırlarını
aşıyor ise, (bu kısım hakkında)

i) Hakem kararı tâbi olduğu veya verildiği yer hukuku
hükümlerine göre kesinleşmemiş yahut icra kabiliyeti kazanma-
mış veya verildiği yerin yetkili mercii tarafından iptal edilmiş
ise,

Yabancı hakem kararının tenfizi istemini reddeder.

Yukarıdaki (d), (e), (f), (g), (h) ve (i) bentlerinde yazılı
hususların ispat yükü, hakkında tenfiz istenen tarafa aittir.

Yukarıda mezkûr maddelerle doğrudan doğruya ilgili diğer
maddeler aynen şöyledir :

Tenfiz Şartları :

**MADDE 38 — Yetkili mahkeme tenfiz kararını aşağıdaki şart-
lar dahilinde verir :**

a) Türkiye Cumhuriyeti ile ilâmın verildiği Devlet arasında
karşılıklılık esasına dayanan bir anlaşma yahut o devlette Türk
mahkemelerinden verilmiş ilâmların tenfizini mümkün kılan bir
kanun hükmünün veya fiili uygulamanın bulunması,

Tebliğ ve İtiraz :

MADDE 39 — Tenfiz istemine ilişkin dilekçe duruşma günü
ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. İstem basit yargılama usu-
lü hükümlerine göre incelenerek karara bağlanır.

Karşı taraf ancak bu bölüm hükümlerine göre tenfiz şart-
larının bulunmadığını veya yabancı mahkeme ilâmının kısmen
veya tamamen yerine getirilmiş yahut yerine getirilmesine en-
gel bir sebep ortaya çıkmış olduğunu öne sürerek itiraz ede-
bilir.

Karar :

MADDE 40 — Mahkemece ilâmın kısmen veya tamamen ten-
fizine veya istemin reddine karar verilebilir. Bu karar yabancı
mahkeme ilâmının altına yazılır ve hâkim tarafından mühürlenip
imzalanır.

Yerine Getirme ve Temyiz Yolu :

MADDE 41 — Tenfizine karar verilen yabancı ilâmlar Türk
Mahkemelerinden verilmiş ilâmlar gibi icra olunur.

Tenfiz isteminin kabul veya reddi hususunda verilen karar-
ların tenfizi genel hükümlere tâbidir. Temyiz, yerine getirmeyi
durdurur.

yıs 1982 yılında 17701 sayı altında yayımlanmış olup, yayımlandığından altı ay sonra, yani 22.11.1982 de yürürlüğe girmiştir.

Şu hale göre, Türkiye'de "milli" sayılabilecek olan hakemlikle ilgili hükümleri esas itibarile 1086 sayılı HUMK hükümlerinde, "milletlerarası" hakemlikle ilgili olan ve özel olarak yabancı hakem kararlarının Türkiye'de tenfizi ve tanınması ile ilgili bulunan hükümleri ise 675 sayılı "Milletlerarası özel hukuk ve usul hukuku hakkındaki kanun" (MÖHUK) hükümlerinde bulabiliriz³.

Yeni Türk mevzuatında, gerek Fransız reformunun⁴, gerekse İsviçre reformunun hilâfına, hakemliğin başından başlayarak mil-

3) Türkiye'de Milli Hakemlikle ilgili yani iç hukukumuzu ilgilendiren hakemliğe dair hükümler **esas itibarile** usul kanunumuzda yer almıştır diyoruz. Gerçekten memleketimiz mevzuatının diğer kısımlarında da ihtiyari hakemlikle ilgili hükümlere rastlamak mümkündür. Bu babta en mühim hükümler son olarak 1983 yılında tādil gören 5590 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Borsaları kanunu ve bu kanunla ilgili tüzük ve yönetmeliklerdedir. Ayrıca bu mevzuata dayanılarak İstanbul Ticaret Odası hakem divanı ve İstanbul Ticaret Borsası hakem divanı kurulmuş bulunmaktadır (bkz. İstanbul Ticaret Odası Tahkim, Uzlaştırma, Bilirkişilik Müesseseleri yönetmelikleri, 1979, kezaik, İstanbul Ticaret Borsası İhtiyari Hakemlik Yönetmeliği, İstanbul 1984).

4) **Fransız reformu** ile 1806 tarihli Usul Kanununun 1003 ilâ 1028 sayılı maddeleri kaldırılmış, yerine **14 Mayıs 1980 tarihli** kararnameye dayanılarak Fransız iç hakemlik hukukunu tanzim eden 49 madde (Fransız CPC madde 1442 ilâ 1491 maddeler) kabul edilmiştir (bkz. Décret No. 80-354 du 14 mai 1980 relatif à l'arbitrage et destiné à s'intégrer dans le nouveau code de proc. civ.).

Ayrıca bir sene sonra **12 Mayıs 1981 de ikinci bir kararname** ile (Décret, No. 81-500 du 12 mai 1981, instituant les dispositions des livres III et IV du nouveau code de procédure civile et modifiant certaines dispositions de ce code) gene 1806 tarihli Fransız Usul Kanununa girmek üzere ve gerek "milletlerarası" hakemlik hukukuna taallük etmek (Fransız CPC 1492 ilâ 1497 sayılı maddeler), gerekse yabancı memleketlerde veya milletlerarası hakemlik alanında verilen hakem kararlarının tanınmasını, cebren icrasını ve bu hükümler aleyhine başvurulacak kanun yollarını ilgilendirmek üzere (Fransız CPC 1498 ilâ 1507 sayılı maddeleri ile) yeni hükümler kabul edilmiştir.

letlerarası hakemlik hukukunu ilgilendiren çeşitli alanların tanzimine ilişkin, yâni hakemliğin milletlerarası prosedürünü tanzim eden hükümler bulmak mümkün değildir⁵.

Türk kanun koyucusu, 2675 sayılı kanun hükümlerini, milletlerarası hakemlik hukuku yönünden sadece "yabancı" diye adlandırdığı *hakem kararlarının tanınmasına ve tenfizine hasretmiş* ve bunun için takriben yedi maddesini tahsis etmiştir⁶.

- 5) Gerçekten şimdiki durumda tıpkı Fransa'da olduğu gibi, İsviçre'de hakemlik alanında iki istikamette olmak üzere reform cereyan etmiş ve etmektedir. Birinci reform daha yukarıda bahsettiğimiz ve bugün takriben 26 kanton arasında, Zürih kantonu dahil, kantonların büyük ekseriyetinin benimsediği ve iltihak ettikleri 27 Ağustos 1969 da Federal Konsey tarafından kabul edilen Kantonlararası hakemlik anlaşması (Concordat Suisse sur l'arbitrage) ile İsviçre'de iç hukuk alanında geniş ve bugünkü ihtiyaçları karşılayacak 46 maddelik bir reform yapılmıştır. (Bu hususta bkz. Concordat sur l'arbitrage, Ed. Payot, Lausanne, 1974; CAPREZ, MARCEL, le Concordat sur l'arbitrage, 72, Schw. J.Z. 1976; ROBERT BRINER, Yearbook on Comm. Arb. 1978, vol. III, sah. 70 m.; nihayet POUURET, REYMOND, WURZBURGER, l'application du concordat intercantonal sur l'arbitrage par le tribunal cantonal, Vaudois, Lausanne 1981.

Öte yandan İsviçre Devletler Hususi Hukuku hakkında Federal Kanun projesi ile (Projet de Loi Fédérale sur le droit International Privé Suisse) İsviçre kanun koyucusu, projenin 171 ilâ 181 nci maddelerini **milletlerarası hakemlik** bahsine tahsis etmiş ve İsviçre'de cereyan eden milletlerarası mahiyetteki hakemliğe tatbik edilecek hükümleri etraflı bir şekilde tespit etmiştir.

Bu hükümler arasında esas itibariyle bir tanesi (ezcümle 180/2 maddesi) İsviçre hukuku ile hiçbir ilgisi olmayan (yâni bir bakıma yabancı hakem kararları olarak ifade edilebilecek olan) hakem kararları hakkındadır. Bu hükme göre, bu gibi "yabancı" hakem kararlarının İsviçre'de tenfiz edilmesi isteniyorsa, bu takdirde "yabancı" hakem kararlarının tanınması ve tenfizi hakkındaki 10 Haziran 1958 tarihli New York sözleşmesi kıyasen tatbik edilmek gerekecektir. (Bkz. François KNEPFLER, Projet de loi Fédérale sur le Dr. Int. Pr. Suisse, Arbitrage International, Rev. Crit. Dr. Int. Privé; kehalik Loi Féd. sur le droit int. pr. et rapport explicatif, Adalet Bakanlığı Neşriyatı, Bern.

- 6) Bu hususta daha yukarıda (2) no.lu dipnotuna bkz.

Şu hale göre görüyoruz ki, gerek Fransız reformunda, gerekse İsviçre reformunda hakemliğin sadece iç hukuk alanındaki hükümleri ve bunun yanında, Devletler Hususî Hukuku problemi olarak, bir tek “yabancı” hakem kararlarının tanınması ve tenfizi problemi ele alınmakla yetinilmemiş, aynı zamanda bugünün aktüel konusu olan ve tatbikatta dev adımlar ile geliştiği görülen bir “milletlerarası hakemlik hukukunun” varlığı anlaşılmış ve bunun tanzimine geçilmiştir⁷.

Türk reformu MÖHUK kanunu sayesinde eskiye nazaran ileri doğru atılmaz bir adım olmak ve övünülecek birçok müspet noktaları içermekle beraber, bu noktada diğer reformlara göre kısır kalmış sayılabilir⁸.

Ancak hiç kuşku yoktur ki her üç kanun, yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi bahsinde, esaslı bir reform gerçekleştirmiştir. Yabancı hakem kararlarının tanınması ve icrası bahsindeki her üç kanunun gerçekleştirdiği reform hakkında özet olarak şunları söyleyebiliriz: Fransız reformu bu kere 1598 tarihli New York anlaşmasını da geçmiş, baştan sona kadar “yabancı” hakem kararı mefhumu yerine “milletlerarası” hakem kararı terimini kullanmakla bir takım engelleri içeren, modası geçmiş “yabancı” hakem kararı terimini bir yana atmış ve 1498 ilâ 1501 maddelerile milletlerarası tenfiz bahsini tamamen modernleştirmiştir. Diyebiliriz ki, bu kanun bu noktada diğer bütün modern hukuk sistemlerine öncülük etmeye namzet bir kanundur.

Bu husustaki İsviçre reformuna gelince, bu kısmen muhafazakâr bir reformdur. Vaki bu reform da “milletlerarası hakemlik”

7) Milletlerarası hakemlik hukuk telâkkisi için bkz. KORAL, Hakem kararlarının milliyeti ve milletlerarası hakem kararı teriminin ikili anlamı, II. Tahkim Haftası, 1983, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Neşriyatı, Ankara. Bu problemleri daha evvel farkedip tanzim eden ilk belge olan Cenevre anlaşması için bkz. KORAL, Birleşmiş Milletler Cenevre Konferansı ve 21 Nisan 1961 tarihli Sözleşme, İst. Üniv. Huk. Fak. Mec., cilt XXX, sayı 3-4, İstanbul, 1965.

8) Bkz. KORAL, Milletlerarası hakem kararlarının yeni mevzuat karşısında tenfizi, ex contractu ifa davası ve Yargıtay içtihatları, aynı eser (II. Tahkim Haftası), Ankara, 1983, sah. 87 ve müt.

telâkkilerine uygun olarak hakemliğin yeni milletlerarası hukuk nizamını karşılayacak hükümler sevketmiştir; fakat yukarıda açıkladığımız 180/2 nci maddesi hüknü ile hâlâ yabancı hakem kararlarının varlığını ve muteberliğini kabul ederek, ayrıca herhangi bir hüküm sevkine lüzum görmeyerek bu babta kıyasen (ve fakat hiçbir hükmüne dokunmayarak) New York sözleşmesinin tatbik edilmesini hüküm altına almıştır.

Türkiyemize gelince, MÖHUK bu babta, bundan evvel de açıkladığımız gibi, esas itibarile New York sözleşmesinin can alıcı maddesi olan V. maddesi hüknünü benimsemiştir⁹. Fakat maalesef kanun koyucu bu hususa ilâve ettiği bazı hükümlerle yabancı hakem kararlarının tenfizini zorlaştırmıştır¹⁰.

Gerçekten, bundan evvel yazdığımız yazılarla, 2671 sayılı kanunun, (MÖHUK'un) 45 nci maddesi ile New York anlaşmasında mevcut olan tenfiz sistemini (yâni özellikle V. maddesinin muhtevasını) aşağı yukarı aynen kabul etmekle beraber, New York sözleşmesinin esasında bulunmayan *karşılıklık* (réciprocité) ve *çift exequatur* (iki defa tenfiz kararı alma mecburiyeti) şartlarının gerçekleşmesini aramakla memleketimizde yabancı hakem kararlarının tenfizindeki zorluğu hâlâ yenememiş, gerek bu yönden, gerekse hakemliğin milletlerarası icapları yönünden mukayese ettiğimiz iki büyük hukuk sistemine göre geride kalmış olduğunu açıkladık.

Vakıa daha evvelki makalelerimizde işaret ettiğimiz gibi, yabancı kanunların rejimi altında verilen hakem kararlarını, son zamanlara kadar Türkiyemiz için bahis konusu olduğu şu veya bu hukuk müessesesine (akitlere veya mahkeme kararlarına) kıyas ederek ona göre tenfiz edecek yerde, müstakil bir tenfiz sistemini içeren MÖHUK'un 45 nci ve ilgili diğer hükümleri gereğince, *otonom bir rejime* göre tenfiz etmek Türkiye için tenfiz sahasında kayda değer büyük bir ilerlemedir. Gerçekten evvelce bu konu memleketi-

9) Bkz. KORAL, yukarıda (8) no.lu dipnotu, aynı eser, aynı makale, sh. 114 ve m.

10) Bu hususta (9) no.lu dipnotuna bkz. 1958 New York sözleşmesi ve bunun V. maddesi hükmü için bkz. KORAL, Birleşmiş Milletler New York Konferansı ve 10 Haziran 1958 tarihli sözleşme, İst. Üniv. Huk. Fak. Mec., 1961, İstanbul.

mizde ilim sahasında ihtilâflı olduktan maada tatbikatta, yabancı hakem kararları mahiyetlerine uymayan bir tenfiz sistemi olan *yabancı mahkeme kararlarına kıyas* (assimilée) edilmek suretiyle, HUMK. nun 9 ncu babında birinci fasıl hükümleri gereğince, yani 537 ilâ 545 nci madde hükümlerine binaen, tenfiz edilmeleri bir nakise idi.

2675 sayılı kanun, bu fasıl hükümlerini tamamen kaldırarak, yabancı mahkeme kararlarının tenfizi için *yeni hükümler sevkettiği* gibi, yabancı hakem kararlarının tenfizi işlemini de bunlardan ayırarak tenfiz yönünden üzerinde durduğumuz *otonom* ve hakemliğin mahiyeti ile daha çok telifi mümkün hükümler sevketmekle, yukarıki mülâhazalarımız hariç, bu yönden de ileri doğru bir adım atılmış sayılır.

Buna karşılık daha yukarıda işaret ettiğimiz gibi, modern dünya hukukları alanında kabul edilen ve tatbikatta her gün karşımıza çıkan "*milletlerarası hakemlik*" konusunu ele almamış, öte yandan İsviçre'nin Neuchâtel kantonunun dahi değiştirme lüzumunu hissettiği ve "Concordat"ya iltihak etmekle değiştirdiği *iç hukuk alanında* ki çok eskimiş olan hakemlik mevzuatını da gözden geçirmemiştir. Bu suretle Türkiyemiz iki yönden de hakemlik mevzuunda çok ileride olan ve adeta dünya hukukları alanında başı çeken durumda bulunan Fransız hukuku ile bugünkü hukukumuzun ve hukuk telâk-kilerimizin temelini teşkil eden İsviçre iç hukuk reformu ile milletlerarası hukuk alanındaki reform tasarısına henüz ayak uyduramamıştır.

Tabii biz burada Türk reformunu sadece hakemlik hukuku yönünden mütalâa etmekteyiz. Yoksa işbu etüdümüzde MÖHUK'un diğer hükümlerini ortaya koymuş değiliz. Aksine daha evvelki makalemizde açıkladığımız gibi, Türk Devletler Hususî Hukuku yönünden MÖHUK her bakımdan ileri doğru atılmış bir adımdır ve memleketimizin milletlerarası mevzuatının gelişmesine her yönden imkân sağlayan başarılı bir reform metnidir. Bu kanunu burada ne kadar övsek yeridir. Hatta hukukumuzun, henüz tasarı halinde olan İsviçre Devletler Hususî Hukuku hakkında Federal kanun projesine, daha evvel kanunlaşmak suretiyle tekaddüm etmiş olup, bu vasfı yönünden de övünülecek bir belge teşkil etmektedir¹².

12) Bu araştırmayı şimdilik sadece üç hukuk sistemi yönünden yap-

Yazımıza son vermeden MÖHUK'un hakemlik hukuku ile ilgili üzerine bundan evvel de dikkat nazarlarını çektiğimiz, fakat reform mahiyetinde saydığımız için bu vesile ile de hatırlatmak istediğimiz önemli bir diğer noktası üzerinde durmak isteriz. Bu nokta MÖHUK'un 38 nci maddesinin (a) bendindeki "karşılıklılık" mefhumu ile ilgilidir. Gerçekten 2671 sayılı kanunun 38/a maddesine göre, "yabancı devlet mevzuatında Türk mahkemelerinden verilmiş ilâmların tenfizini mümkün kulan bir kanun hükmünün mevcudiyeti halinde" Türk hâkimi yabancı mahkeme kararı hakkında tenfiz hükmü verecektir. Bu madde hükmü MÖHUK 44-c/2 gereğince *kıyasen hakem kararları hakkında* da tatbik edileceğine göre, eğer ilgili devlette *Türk hakem kararlarını tenfize müsait bir hüküm* varsa başkaca bir şey aranmaksızın kanunun aradığı *karşılıklılık* kaydı kendiliğinden gerçekleşmiş addedilerek bu bakımdan tenfiz hükmü vermek gerekecektir. Bize göre gerek halihazır Fransız hukukunda, gerekse bahis konusu ettiğimiz İsviçre Federal tasarısında, yâni her iki devletin mevzuatında, Türk hakem kararlarını tenfiz edecek müsait hüküm vardır. Bu sebeple bu iki devletin kanununa göre verilmiş hakem kararlarını başkaca karşılıklılık aranmadan Türkiye'de şimdiden tenfiz etmek mümkündür.

Gerçekten Fransız C.P.C.'in gerek 1498. maddesi, gerekse 1499. maddesi hükümleri milletlerarası hakem kararlarının tenfizini son derece kolaylaştırmış olup, bunun için sadece *milletlerarası hakem kararının varlığının ispatını* (si leur existence est établie) ve bir de bu kararın tenfizinin bahis konusu bulunduğu memleketin milletlerarası âmme intizamına aykırı olmaması şartını aramıştır¹³.

miş bulunuyoruz, araştırmamızı daha ziyade genişlettiğimiz takdirde "Türk hakem kararlarını tenfize müsait hüküm" ihtiva ettiğine inandığımız bu listeye diğer birçok memleket ismini ilâve edebileceğimiz âşıkârdır.

Milletlerarası âmme nizamı mefhumunun şumulü alelâde iç hukuk âmme intizamından daha dar olduğu artık milletlerarası hukuk literatürü ve tatbikatı yönünden kabul edilmiş bir keyfiyettir.

- 13) Önemi dolayısıyla Fransız reformunun ve İsviçre reform projesinin milletlerarası hakemlikle ve milletlerarası veya yabancı hakem kararlarının tenfizi ile ilgili hükümlerini aşağıda EK olarak hem ayrı ve hem de tercümesini negrediyoruz.

İsviçre kanun tasarısına gelince, tasarının 180 nci maddesi yabancı hakem kararlarının tenfizi için başkaca bir kayıt aramadan bunların 10 Haziran 1958 tarihli New York anlaşmasına göre tenfiz edileceğini hüküm altına almıştır. Demek oluyor ki, İsviçre'de yabancı hakem kararlarının tenfizi için en azından ne karşılıklılık kaydı ne de çift exequatur kaydı aranacaktır. Böyle bir hüküm de Türk hakem kararlarının tenfizi yönünden müsait bir hüküm sayılmak gerekir, yâni (eski düşünüş tarzımız icabı) İsviçre hakem kararları yukarıda belirtilen iki şart tahakkuk etmeden Türkiye'de tenfiz edilemez iken, Türk hakem kararları bugünkü tasarıya göre İsviçre'de tenfiz edilebilecek demektir. İşte MÖHUK yukarıda mezkûr hükmü ile bu mahzuru izale etmek imkânını Türk hukukçularına tanımış bulunduğu kanısındayız. Yâni bize göre müstakbel İsviçre hakem kararlarının Türkiye'de tenfizi için tıpkı "Fransız" hakem kararları için olduğu gibi karşılıklılık unsurunun ayrıca tecellisini aramaya lüzum yoktur, MÖHUK'un 38/a maddesi hükmü bu hakem kararlarını kolaylıkla tenfize imkân vermektedir.

Bu şekilde Türk hakem kararlarının icrası yönünden tenfiz hükümleri Türk kanununkine muadil veya ondan daha müsait olan, binnetice kendilerinde karşılıklılık unsurunun mihaniki olarak gerçekleştiğini addedebileceğimiz *birçok devlet mevzuatını zikretmek ve bu mevzuata göre verilen hakem kararlarında bu şartın ayrıca gerçekleşmesini aramadan bunları tenfiz etmek mümkün olacağı kanaatindeyiz.*

Bizce MÖHUK mevzuatını bu yolda tefsir ve telâkki ettiğimiz ve memleketimizin ticarî ve ekonomik menfaatleri icabı mahkemelerimizi de bu yolda ikna edebildiğimiz takdirde (tabii çifte exequatur şartını da bertaraf edebilmek kaydile) MÖHUK kanununu tam başarılı bir kanun saymak mümkün olacaktır. Aksi takdirde en son noktada kendisine başvurulmak üzere daha evvel müdafaa ettiğimiz "ex contractu" ifa mekanizmasına tevessül etmek gerekecektir ki böyle bir husus MÖHUK ve Türk mevzuatı bakımından asla övünülecek bir husus sayılmaz.

Etüdümüze son vermeden yukarıdaki maruzatımızdan ve Türk hukukunu Fransız ve İsviçre hukuku ile karşılaştırmamızdan şu neticeyi çıkarmamız mümkündür. Türkiyemiz iç hukuk hakemlik mevzuatını yenilemelidir, bundan mada noksan olan millet-

lerarası hakemlik mevzuatına yer vermelidir, nihayet MÖHUK hakem kararlarını tenfiz kısmındaki "karşılıklılık" ve "çift exequatur" kayıtlarını metninden çıkarmalıdır. Bu makalemizle üzerine dikkatleri çekmek istediğimiz hususlar arasında bunlar vardır.

Sosyal nizam hudutları içinde liberal ekonomi, serbest piyasa, hür teşebbüs politikası takip eden memleketimiz ve ona tebean memleketimizin tüccar, sanayici, müteahhit ve iş adamları giriştikleri çeşitli milletlerarası akitlerde ileri memleketler seviyesine ulaşmışlardır. Bu yönden Türkiyemiz İsviçre, Fransa ve hakemlik mevzuatında reform yapan diğer devletler misalini takip ederek ve bu memleket mevzuatının yeni hakemlik hükümlerinden yararlanarak kendi millî ve milletlerarası hakemlik hükümlerini ve yabancı hakem kararlarını tenfiz şartlarını gözden geçirmesi ve bu son halde karşılıklılık ve çift exequatur şartlarını bertaraf etmesi zamanının gelmiş olduğu kanaatindeyiz^{14 15}.

Bu noktada reform kanunumuz olan MÖHUK vesilesile son bir hususu daha açıklamaz isteriz. Daha yukarıda belirttiğimiz gibi, MÖHUK dolayısıyla New York anlaşmasının hükümlerini adeta aynen iktibas etmiş bulunuyoruz. MÖHUK, fiilen anlaşmanın V. maddesi hükmünü 45 nci maddesile benimsemiştir. Bu suretle dolaylı bir şekilde Türkiye, New York sözleşmesine iltihak etmiş sayılabilir ama bu iltihak ediş tek taraflıdır, zira yabancı devletler, kanunumuza aldığımız bu hükümlerden faydalanabildikleri halde, anlaşmaya katılmadığımız sebebiyle, aynı hükümlerden bizim istifade-miz bahis konusu olamaz. Bu böyle olduğuna göre, rahmetli hocam Prof. Ebülulâ Mardin'in tabiri veçhile hiç olmazsa "mertlik bizde kalsın" kabilinden mezkûr anlamaya biz de iltihak edelim ve bu suretle esasen kanunumuza aldığımız yani başkalarını faydalandırdığımız bu hükümlerden biz de faydalanarak bunları kendi hakem kararlarımızın yabancı memleketlerde tenfizi için New York sözleşmesine katılmış irili ufaklı, gelişmiş gelişmekte, zengin fakir, altmışa yakın âkit devlete karşı ileri sürme imkânına kavuşalım.

14) Aşağıda EK I ve EK II olarak Fransız Usul Kanununun (Code de Procedur? Civil'in) milletlerarası hakemliğe dair hükümlerinin aslını ve türkçe tercümesini neşrediyoruz.

15) Daha aşağıda EK III ve EK IV olarak İsviçre Federal Kanun

projesinin milletlerarası hakemliğe dair hükümlerinin aslını ve türkçe tercümesini neşrediyoruz.

EK I

Fransız Usul Kanununun milletlerarası hakemliğe dair hükümlerin aslı :

(Code de Proc. Civ.) Titre V

L'Arbitrage International

Article 1492

Est international l'arbitrage qui met en cause des intérêts du commerce international.

Article 1493

Directement ou par référence à un règlement d'arbitrage, la convention d'arbitrage peut désigner le ou les arbitres ou prévoir les modalités de leur désignation.

Si pour les arbitrages se déroulant en France ou pour ceux à l'égard desquels les parties ont prévu l'application de la loi de procédure française, la constitution du tribunal arbitral se heurte à une difficulté, la partie la plus diligente peut, sauf clause contraire, saisir le président du tribunal de grande instance de Paris selon les modalités de l'article 1457.

Article 1494

La convention d'arbitrage peut, directement ou par référence à un règlement d'arbitrage, régler la procédure à suivre dans l'instance arbitrale; elle peut aussi soumettre celle-ci à la loi de procédure qu'elle détermine.

Dans le silence de la convention, l'arbitre règle la procédure, autant qu'il est besoin, soit directement, soit par référence à une loi ou à un règlement d'arbitrage.

Article 1495

Lorsque l'arbitrage international est soumis à la loi française, les dispositions des titres Ier, II et III du présent livre ne s'appliquent qu'à défaut de convention particulière et sous réserve des articles 1493 et 1494.

Article 1496

L'arbitre tranche le litige conformément aux règles de droit que les parties ont choisies; à défaut d'un tel choix, conformément à celles qu'il estime appropriées.

Il tient compte dans tous les cas des usages du commerce.

Article 1497

L'arbitre statue comme amiable compositeur si la convention des parties lui a conféré cette mission.

Titre VI

La Reconnaissance,

L'Execution Forcee et les Voies de Recours

A L'Égard Des Sentences Arbitrales
Rendues à L'Étranger
Ou En Matière D'Arbitrage International
Chapitre Ier

Le reconnaissance et l'exécution forcée des sentences arbitrales rendues à l'étranger ou en matière d'arbitrage international

Article 1498

Les sentences, arbitrales sont reconnues en France si leur existence est établie par celui qui s'en prévaut et si cette reconnaissance n'est par manifestement contraire à l'ordre public international.

Sous les mêmes conditions, elles sont déclarées exécutoires en France par le juge de l'exécution.

Article 1499

L'existence d'une sentence arbitrale est établie par la production de l'original accompagné de la convention d'arbitrage ou de copies de ces documents réunissant les conditions requises pour leur authenticité.

Si ces pièces ne sont pas rédigées en langue française, la partie en produit une traduction certifiée par un traducteur inscrit sur la liste des experts.

Article 1500

Les dispositions des articles 1476 à 1479 sont applicables.

Chapitre II

Les voies de recours contre les sentences arbitrales rendues à l'étranger ou en matière d'arbitrage international

Article 1501

La décision qui refuse la reconnaissance ou l'exécution est susceptible d'appel.

Article 1502

L'appel de la décision qui accorde la reconnaissance ou l'exécution n'est ouvert que dans les cas suivants :

1° Si l'arbitre a statué sans convention d'arbitrage ou sur convention nulle ou expirée;

2° Si le tribunal arbitral a été irrégulièrement composé ou l'arbitre unique irrégulièrement désigné;

3° Si l'arbitre a statué sans se conformer à la mission qui lui avait été conférée;

4° Lorsque le principe de la contradiction n'a pas été respecté;

5° Si la reconnaissance ou l'exécution sont contraires à l'ordre public international.

Article 1503

L'appel prévu aux articles 1501 et 1502 est porté devant la

cour d'appel dont relève le juge qui a statué. Il peut être formé jusqu'à l'expiration du délai d'un mois à compter de la signification de la décision du juge.

Article 1504

La sentence arbitrale rendue en France en matière d'arbitrage international peut faire l'objet d'un recours en annulation dans les cas prévus à l'article 1502 .

L'ordonnance qui accorde l'exécution de cette sentence n'est susceptible d'aucun recours. Toutefois, le recours en annulation emporte de plein droit, dans les limites de la saisine de la cour, recours contre l'ordonnance du juge de l'exécution ou dessaisissement de ce juge.

Article 1505

Le recours en annulation prévu à l'article 1504 est porté devant la cour d'appel dans le ressort de laquelle la sentence a été rendue. Ce recours est recevable dès le prononcé de la sentence; il cesse de l'être s'il n'a pas été exercé dans le mois de la signification de la sentence déclarée exécutoire.

Article 1506

Le délai pour exercer les recours prévus aux articles 1501, 1502 et 1504 suspend l'exécution de la sentence arbitrale. Le recours exercé dans le délai est également suspensif.

Article 1507

Les dispositions du titre IV du présent livre, à l'exception de celles de l'alinéa 1er de l'article 1487 et de l'article 1490, ne sont pas applicables aux voies de recours.

EK II

Fransız Usul Kanununun milletlerarası hakemliğe

dair hükümlerinin tercümesi

(Code de proc. civ.) V. Bap

Milletlerarası Hakemlik

Madde 1492 : Konusu milletlerarası ticarete ait çıkarları olan bir hakemlik milletlerarası sayılır.

m. 1493 : Hakem sözleşmesi doğrudan doğruya veya bir hakemlik tüzüğüne atıfta bulunarak hakemi veya hakemleri tayin edebilir veya tayinlerine ilişkin usulü öngörebilir.

Gerek Fransa'da cereyan eden, gerekse tarafların hakkında Fransız Kanununun uygulanmasını öngördükleri hakemlikler için hakemlik mahkemesinin teşekkülü bir güçlüle karşılırsa, taraflardan ilk isteyeni, hilâfına sözleşme hükmü yoksa, 1457. maddenin usulleri çerçevesinde Paris Asliye Mahkemesinin başkanına başvurabilir.

m. 1494 : Hakem sözleşmesi, doğrudan doğruya veya bir hakemlik tüzüğüne atıfta bulunarak dava konusunda hakemlik mahkemesinde izlenilecek olan prosedürü düzenleyebileceği gibi, bu-

nu tayin etmiş olduğu bir usul kanununa tâbi tutabilir.

Sözleşmenin sükûtu halinde hakem, prosedürü gerektiği ölçüde ya bizzat doğrudan doğruya ya da bir kanuna veya bir hakemlik tüzüğüne atfen düzenler.

m. 1495 : Milletlerarası hakemlik Fransız kanununa tâbi olduğu zaman, aksine özel anlaşma olmadıkça ve 1493 ve 1994. maddeler hükmü saklı kalmak şartile, işbu kitabın I, II ve III ncu bab hükümleri uygulanır.

m. 1496 : Hakem, uyuşmazlığı, tarafların seçmiş oldukları ve böyle bir seçim yoksa uygun gördüğü hukuk kurallarına göre çözümler.

Hakem herhalde ticari adetleri gözönünde bulundurur.

m. 1497 : Taraflar kendisini yetkili kılmışlarsa hakem dostane uzlaştırıcı olarak hükmünü verir.

VI. Bap

Yabancı ülkelerde veya milletlerarası hakemlik konularında verilmiş olan hakem kararlarının tanınması, cebren icrası ve bunlara karşı kanun yolları

Başlık I

Yabancı ülkelerde veya milletlerarası hakemlik konularında verilmiş hakem kararlarının tanınması ve cebren icrası

m. 1498 : Hakem kararlarının varlığı, eğer bu varlıktan yararlanmak isteyen kimse tarafından kanıtlanır ve bu tanıma durumu milletlerarası kamu düzenine açıkça ters düşmezse, Fransa'da tanınır.

Aynı koşullar altında tenfiz yargıcı tarafından Fransa'da hakem kararlarının icra edilebilirlikleri açıklanır.

m. 1499 : Bir hakem kararının varlığı, hakemlik sözleşmesi ile birlikte aslının veya bu belgelerin sihhatleri için gerekli koşulları biraraya getiren suretlerinin ibrazı ile ispat edilir.

Eğer bu belgeler Fransızca yazılmış değilse ilgili taraf, bilirkişiler listesinde adı yazılı olan bir tercüman tarafından tasdik edilmiş bir tercümesini ibraz eder.

m. 1500 : Bu hususta kanunun 1476 dan 1479'a kadar olan madde hükümleri uygulanır.

Başlık II

Yabancı ülkelerde veya milletlerarası hakemlik konusunda verilmiş hakem kararlarına karşı kanun yolları

Madde 1501 : Tanınmayı veya tenfizi reddeden karar istinaf konusu olabilir.

m. 1502 : Tanınmayı veya tenfizi sağlayan karara karşı istinafa başvurulması ancak aşağıdaki durumlarda caizdir :

1. Eğer hakem, hakem sözleşmesi olmaksızın veya bâtil veya süresi geçmiş sözleşmeye dayanarak hükmetmiş ise;

2. Eğer hakem mahkemesi usulsüzce kurulmuş veya tek hakem usulsüzce tayin edilmiş ise;

3. Eğer hakem, kendisine yükletilmiş olan göreve uymaksızın hükmetmiş ise;

4. Mürafaa ilkesine saygı gösterilmediyse;

5. Eğer tanıma veya tenfiz milletlerarası kamu düzenine aykırı ise;

m. 1503 . 1501 ve 1502. maddelerde öngörülen istinaf talebi, hükmü veren mahkemenin bağlı bulunduğu istinaf mahkemesinde ileri sürülür. Bu talep hâkimin hükmünün tebliğinden itibaren bir ay zarfında ileri sürülmelidir.

m. 1504 : Fransa'da milletlerarası hakemlik konusunda verilmiş olan hakem kararı, 1502. maddede öngörülen durumlarda bir iptal talebi konusu olabilir.

Bu kararın tenfizini sağlayan emirname aleyhine hiçbir kanun yolu söz konusu değildir. Ancak iptal talebi, bu talebin ileri sürüldüğü çerçeve içinde tenfiz yargıcının emirnamesine karşı da iptali veya yargıca yapılan başvurunun hükümsüzlüğünü tazammun eder.

m. 1505 : 1504 nci maddede öngörülen iptal başvurusu, hakem kararının verilmiş olduğu çevredeki istinaf mahkemesine sunulur. Bu başvuru hakem kararının verildiği andan itibaren sunulabilir. İcra edilebilirliği açıklanmış hakem kararının tebliğinin ayı içerisinde yapılmamışsa bu başvuru kabul edilmez.

m. 1506 : 1501, 1502 ve 1504 ncü maddelerde öngörülen kanun yollarına başvurma süresi hakem kararının icrasını askıya alır. Bu süre içerisinde yapılmış kanun yolu başvurusu da askıya alıcı niteliktedir.

m. 1507 : 1487 nci maddenin 1 nci bendi ve 1490 ncı madde müstesna, işbu kitabın IV. babı kanun yolları hakkında uygulanamaz.

EK III

İsviçre milletlerarası özel hukukuna ilişkin Federal Kanun projesinin hakemliğe dair hükümlerinin aslı şöyledir :

15) **Loi Fed. Dr. Int. Pr. Suisse) Titre XI : L'Arbitrage International Article 171 I. Champ d'application**

1) Les dispositions du présent titre s'appliquent à tout arbitrage dès que le siège du tribunal arbitral se trouve en Suisse et qu'au moins l'une des parties avait, au moment de la conclusion de la convention d'arbitrage, son domicile, sa résidence habituelle ou son établissement hors de Suisse.

2) Les parties en cause ou l'institution d'arbitrage désignée par elles ou, à défaut, les arbitres conviennent du siège du tribunal arbitral.

Article 172 II. Arbitrabilité

1) Peut faire l'objet d'un arbitrage toute cause qui est de nature patrimoniale.

2) L'Etat partie à une convention d'arbitrage ne peut invoquer sa propre loi pour contester l'arbitrabilité d'un litige visé par la convention d'arbitrage.

Article 173 III. Clause arbitrale

1) La convention d'arbitrage est valable quant à la forme si elle est écrite et signée par les parties ou si elle est contenue dans un échange de lettres, de télégrammes ou de téléc.

2) Toute clause arbitrale visant un objet arbitral est valable quant au fond si elle répond aux conditions que pose soit la loi choisie par les parties, soit la loi régissant l'objet du litige et notamment la loi applicable au contrat principal, soit encore la loi suisse.

Article 174 IV. Litispendance

L'instance arbitrale est pendante dès le moment où l'une des parties saisit le ou les arbitres désignés dans la convention d'arbitrage ou, à défaut d'une telle désignation dans la convention, dès que l'une des parties ouvre la procédure de désignation des arbitres.

Article 175 V. Procédure

1) Les parties conviennent de la procédure à suivre, soit directement, soit par référence au règlement d'une institution d'arbitrage ou à un droit de procédure; les articles 178-190 demeurent réservés.

2) Si les parties n'ont pas réglé la procédure, il appartiendra au tribunal arbitral de la fixer; subsidiairement, le droit du canton dans lequel le tribunal arbitral a son siège est applicable par analogie.

3) Les parties peuvent autoriser le tribunal à statuer uniquement en équité.

Article 176 VI. Concours du juge civil

Lorsque le concours du juge civil est nécessaire, il appartient au juge du canton dans lequel le tribunal arbitral a son siège de prendre les mesures qui s'imposent.

Article 177 VII. Nomination, exclusion, récusation et remplacement d'un arbitre

Les règles de procédure du canton dans lequel le tribunal arbitral a son siège régissent la nomination, l'exclusion, la récusation et le remplacement d'un arbitre ainsi que la prolongation du mandat d'un arbitre.

Article 178 VIII. Moyens de recours. 1. Contestation de la compétence

1) Lorsqu'une partie entend contester la compétence du tribunal arbitral, l'exception d'incompétence doit être soulevée

préalablement à toute défense sur le fond.

2) Si elle est contestée, le tribunal arbitral statue sur sa propre compétence par une décision incidente, à moins qu'il estime l'exception d'incompétence trop liée aux faits de la cause pour être jugée séparément. En ce cas le tribunal arbitral peut décider de joindre l'exception d'incompétence au fond et renvoyer sa décision à la sentence sur le fond.

3) La décision sur la compétence peut faire l'objet d'un recours porté devant le juge suisse du lieu où siège le tribunal arbitral; les cantons désignent à cette fin une autorité cantonale unique.

Article 1179 2. Recours en nullité a. Principe

Toute décision arbitrale rendue sur le fond peut faire l'objet d'un recours pour déni de justice ou pour arbitraire devant le juge suisse du lieu où siège le tribunal arbitral; les cantons désignent à cette fin une autorité cantonale unique.

Article 180 b. Exception

1) Les parties qui n'ont ni domicile, ni résidence habituelle, ni établissement en Suisse peuvent convenir par écrit d'exclure tout recours devant les tribunaux suisses contre les décisions du tribunal arbitral rendues sur le fond.

2) Toutefois, si une telle décision doit être exécutée en Suisse, la Convention de New York du 10 juin 1958 sur la reconnaissance et l'exécution des sentences arbitrales étrangères s'applique par analogie.

Article 181 IX. Dépôt de la sentence

1) Les parties peuvent déposer, à leur frais, une expédition de la sentence auprès de l'autorité judiciaire du lieu où siège le tribunal arbitral; cette autorité certifie, sur requête des parties, que la sentence est exécutoire.

2) Si les parties renoncent au dépôt de la sentence, le tribunal arbitral certifie, sur demande d'une partie, que la sentence a été rendue en Suisse conformément aux dispositions de la présente loi; un tel certificat vaut dépôt.

Article 182 X. Reconnaissance et exécution

La reconnaissance et l'exécution des sentences arbitrales étrangères sont régies par la Convention de New York du 10 juin 1958.

EK IV

İsviçre Milletlerarası Özel Hukukuna İlişkin Federal Kanun Projesi'nin milletlerarası hakemliğe ait hükümlerinin tercümesi

Onbirinci Bap : Milletlerarası Hakemlik

Madde 171 — I. Uygulama alanı :

1. İşbu babın hükümleri, hakem mahkemesinin İsviçre'de

bulunması ve, en azından taraflardan birinin ikametgâhının, mutad meskeninin veya işletmesinin, hakem sözleşmesinin in'ikadı anında İsviçre dışında olması durumundaki her hakemliğe uygulanır.

2. Taraflar veya kendilerince tayin edilmiş olan hakemlik müessesesi ve ya da hakemler, hakemlik mahkemesinin makarri-ni kararlaştırırlar.

Madde 172 — II. Hakemliğe başvurulabilirlik :

1. Patrimonyal mahiyette olan her dava bir hakemliğin konusu olabilir.

2. Bir hakemlik sözleşmesine konu olan ihtilâfın hakemliğe sunulabilecek konulardan olmadığını, bu hakemlik sözleşmesine taraf olan devlet kendi kanununa dayanarak ileri süremez.

Madde 173 — III. Hakem şartı :

1. Hakem sözleşmesi yazılı ve taraflarca imzalı ise veya mektup, telgraf veya teleks teatisinde yer almışsa şekil açısından geçerlidir.

2. Hakemliğe müsait olan bir konu hakkındaki her hakem şartı, tarafların seçtiği kanunun veya ihtilâf konusuna hükmeden kanunun, özellikle esas sözleşmeye uygulanabilen kanunun veya İsviçre kanununun koymuş olduğu şartlara uyarsa esas bakımından geçerli olur.

Madde 174 — IV. Hakem huzurundaki davanın derdest oluşu :

Hakem huzurunda dava hakem sözleşmesinde gösterilen hakeme veya hakemlere taraflardan birinin davasını sunduğu veya sözleşmede hakem gösterilmemişse taraflardan birinin tayin prosedürünü açtığı andan itibaren derdest sayılır.

Madde 175 — V. Usul :

1. Taraflar, doğrudan doğruya ya da bir hakemlik müessesesinin tüzüğüne veya bir usul kanununa atfen izlenecek usulü kararlaştırırlar; 178 nci den 180 nciye kadar olan maddelerin hükmü saklıdır.

2. Taraflar usulü düzenlememişlerse onu tespit etmek hakemlik mahkemesine düşer, tamamlayıcı olarak kıyasen hakemlik mahkemesinin bulunduğu kantonun hukuku uygulanır.

3. Taraflar, hakem mahkemesine yalnızca nasafet kuralları dairesinde hükmetmesine yetki verebilirler.

Madde 176 — VI. Hukuk Yargıcının Katkısı :

Hukuk mahkemesi yargıcının katkısı gerektiğinde, zaruri olan önlemleri almak hakemlik mahkemesinin bulunduğu kantonun yargıcına düşer.

Madde 177 — VII. Hakemin tayini, uzaklaştırılması, reddi, değiştirilmesi :

Bir hakemin tayini, uzaklaştırılması, reddi, değiştirilmesi ve

görev müddetinin uzatılması hakemlik mahkemesinin bulunduğu kantonun usul kurallarınca düzenlenir.

Madde 178 — VIII. Kanun yolları, yetki uyuşmazlığı

1. Taraflardan biri, hakemlik mahkemesinin yetkisine itiraz etmek istiyorsa, yetkisizlik defii esas hakkındaki herhangi bir savunmadan önce ileri sürülmelidir.

2. Yetkisi itiraza uğrayan hakem mahkemesi bu yetkisi hakkında bizzat bir ara kararı ile hüküm verir; meğer ki, yetkisizlik itirazını davanın olgularına ayrı hükmedilemeyecek kadar bağlı saysın. Bu durumda hakem mahkemesi yetkisizlik defii esasa bağlayabilir ve bu konudaki kararını esasa ilişkin karara erteleyebilir.

3. Yetki hakkındaki karar, hakemlik mahkemesinin bulunduğu yerin İsviçreli yargıcının önüne getirilen bir başvurunun konusunu teşkil edebilir; kantonlar bu amaçla tek olan bir kantonal otorite tayin ederler.

Madde 179 — 2. İptal yolları. a. Esas prensip :

Esas hakkında verilmiş bir hakem kararı, ihkakı haktan imtina veya keyfilik dolayısıyla, hakemlik mahkemesinin bulunduğu yerin İsviçreli yargıcı önünde, bu kamu yolunu kullanmaya yönelik bir başvuru konusu olabilir; kantonlar bu amaçla tek olan bir kantonal otorite tayin ederler.

Madde 180 — b. İstisna :

1. İsviçre'de ne ikametgâhları, ne mutad meskenleri, ne de işietmeleri olan taraflar hakem mahkemesi tarafından esas hakkında verilmiş olan kararlara karşı İsviçre mahkemelerine hiçbir başvuruda bulunamayacaklarını yazılı olarak, kararlaştırabilirler.

2. Bununla beraber böyle bir hakem kararı İsviçre'de icra edilmek istenirse, **Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi Hakkındaki 10 Haziran 1958 tarihli New York Sözleşmesi hükümleri kıyasen uygulanır.**

Madde 181 — IX. Hakem kararının tevdi :

Taraflar, masrafını kendileri çekmek şartıyla, hakem mahkemesinin bulunduğu yerin adli otoritesi nezdinde hakem kararının bir suretini tevdi edebilirler; bu otorite, tarafların talebi üzerine, hakem kararının icra kuvvetini kazanmış olduğunu belgeler.

Taraflar, kararın tevdiinden sarfınazar ederlerse, hakem mahkemesi, taraflardan birinin talebi üzerine, İsviçre'de işbu kanunun hükümlerine uygun olarak verilmiş olduğunu belgeler; böyle bir belge hakem kararının tevdi hükmü yerine geçer.

Madde 182 — X. Tanıma ve tenfiz :

Yabancı hakem kararlarının tanınması ve tenfizi, 10 Haziran 1958 tarihli New York Sözleşmesi hükümlerine tâbidir.

EK V

Prof. Dr. Rabi Koral'ın Hakemlik Hukuku ile İlgili
Makalelerinin Nesredildikleri Mecmualar

1. Yeni ve Eski Hukukumuzda Tahkim, Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1947, c. 13, s.1.
2. İç Hukukumuzda Tahkim, Hukuk Fakültesi Mecmuası 1947, c. 13, s. 3.
3. Türk Devletler Hususi Hukukunda Hakemlik, Ord. Prof. Muammer Raşit Seviğ'e Armağan, 1956.
4. Yabancı Kanunlara Teb'an Verilen Hakem Kararlarının Türkiye'de İcrası, I. Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1951, c. 17, s. 1.
5. Yabancı Kanunlara Teb'an Verilen Hakem Kararlarının Türkiye'de İcrası, II, İstanbul 1958.
6. Birleşmiş Milletler New York Konferansı ve 10 Haziran 1958 Tarihli Sözleşme, Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1961, c. 24, s. 3-4.
7. Birleşmiş Milletler Cenevre Konferansı ve 21 Nisan 1961 Tarihli Sözleşme, Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1965, c. XXX, s. 3-4.
8. Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizi Konusunda Türk Sistemi. (Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1965, s. 373 ve m.).
9. Le Règlement Pacifique des Conflits Collectifs de Travail en droit Turc et Français (Annales de la Faculté de Droit d'Istanbul, No. 21-22, 1965, Istanbul).
10. The Creation of An Arbitration Center Within the Frame of the World Peace through Law Center (World Peace Through Law, The Geneva World Conference 1959, p. 293).
11. Hakemlik Münasebetine İzafe Edilecek Yerlilik veya Yabancılaşma Vasıfları Hakkındaki Türk Sistemi ve 1951 Tarihli Yargıtay Genel Kurulunun "Otorite Kanunu" Kriteri (İHFM., c. XLII, 1977, s. 14).
12. Notion de sentences arbitrales étrangères dans le droit turc et critère de l'arrêt de la Cour de Cassation de 1951 toutes Chambres réunies, Annales de la Faculté de droit, Istanbul 1976-77-78, No. 40-41-42.
13. The Structure and the Rules of the Ecafe Center For Commercial Arbitration (Annales F.D., d'Istanbul, vol .1978, İngilizce olarak nesredilmiştir).
14. Hakemliğin Milliyeti ve Yargıtay XV. Hukuk Dairesinin 1976 Tarihli Kararının Eleştirisi, Prof. Dr. Hıfzı Timur'a Armağan, İstanbul 1979.

15. Milletlerarası Hakemlikte İfa Davası ve Milletlerarası Usul Hukuku Kanun Tasarısı (Prof. Dr. Hıfzı Timur'a armağan, İstanbul 1979).
16. La Nationalité de l'arbitrage et la critique de l'arrêt du 10.3.1976 de la Cour de Cassation Turque, Annales de la Faculté de droit, İstanbul, N. 44, 1981, p. 405 ss
17. L'action en exécution dans l'arbitrage international et le nouveau projet de loi turc sur le droit International de procédure civile. Annales de la Faculté de droit, İstanbul, N. 44, 1981, p. 3 ss.
18. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Yeni Kanun ve Karşılıklılık Esası, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, İstanbul 1982, sayı I.
19. La nouvelle loi turque sur le droit International Privé et la procédure Internationale et le principe de réciprocité dans l'arbitrage, Revue de L'arbitrage, Paris, 1983, N. 1.
20. Hakemliğin Hukuki Mahiyetinin Tayininde kullanılan kriterler ve bir seminerin bıraktığı izlenimler, İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1982-1983, cilt XLVIII - XLIX, sayı 1-4.
21. La désignation de la nature puridique de l'arbitrage et la fondation pour les recherches du droit économique turc. Annales de la Faculté de Droit, 198, Vol. XXIX, No. 45.
22. Hakem kararlarının milliyeti ve milletlerarası hakem kararı teriminin yeni anlamı, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, cilt XII, sayı 2 (İkinci Tahkim Haftası —Sempozyum— Özel Sayı), Ankara, 1984.
23. La Nationalité des sentences arbitrales (du point de vue du droit turc) et la nouvelle signification attribuée au terme de sentence arbitrale Internationale (**Compte rendu** en français du Rapport présenté à la "Deuxième Semaine de l'arbitrage" par le Prof. Dr. Rabi Koral). Aynı Dergi. İkinci Tahkim Haftası, özel sayı, cilt XII, sayı 2, Ankara, 1984.
24. Milletlerarası hakem kararlarının yeni mevzuat (2675 sayılı kanun) karşısında tenfizi, ex contractu ifa davası ve Yargıtay içtihatları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, cilt XII, sayı 2. (İkinci Tahkim Haftası —Sempozyum— Özel Sayı), Ankara 1984.
25. L'exécution des sentences arbitrales Internationales dans le cadre de la nouvelle législation turque (loi, n. 2375) l'action ex contractu et la jurisprudence de la Cour de Cassation. (**Compte rendu en français du rapport** présenté à la "Deuxième Semaine de l'arbitrage par le Prof. Dr. Rabi Koral), aynı dergi, 2. Tahkim Haftası, Özel Sayı, cilt XII, Ankara, 1984.
26. Milletlerarası Hakemlik Alanında Türk, Fransız ve İsviçre Reformları ve MÖHUK'un 38. maddesinin (a) bendi, Hukuk Fakültesi Mecmuası, cilt LI, sayı 1-4, yıl 1985.